

OUVERTURE

Dok sam govorila pred 2.500 žena u Bostonskoj balskoj dvorani na skupu koji su reklamirali kao seminar o rukovođenju, namenjen zaposlenim ženama, rekla sam: „Evo jednog pitanja za vas: izuzimajući članove porodice i ne računajući prijatelje koji su vam pomogli, *da li na svom radnom mestu imate neku stariju osobu koja vam redovno daje koristan savet, podržava vas i štiti vas?* Ukratko, da li ste imali ili imate osobu koja vam je mentor? Podignite ruku ako imate nekog takvog.” Možda je nekih petnaest procenata prisutnih žena podiglo ruku. U redu, evo novog pitanja: „Podignite ruku ako volite čokoladu”. Brzo, sa lakoćom, oko osamdeset procenata žena je podiglo ruku. Naučno? Ne. Efektno? Da. Žene mogu da dele mnogo toga (pa i ljubav prema čokoladi!), ali nešto kao što je strogi mentor, sigurno ne.

Svima nama je potreban neko poseban (ili njih dvoje) kome možemo da postavljamo pitanja i da se obratimo za pomoć... neko na koga možemo da računamo da će se zauzeti za nas. Ja znam da imam nekog takvog. Volela bih da sam na odgovarajući način

podstakla ljude da mi se javljaju uporedo sa razvojem mog profesionalnog života, čak i one ljude koji mi se obraćaju putem štampe. Ovu knjigu sam napisala delom kao odgovor značajnom broju žena koje su mi se obraćale posle mog govora na seminaru ili predavanja u poslovnoj školi, kao i onima koje su mi slale mejlove iz celog sveta pošto su pročitale jednu ili obe moje knjige o *Francuskinjama* i koje su tražile da napišem upravo ovakvu knjigu, u svom stilu i iz ugla iz koga ja sagledavam život.

Pošto sam napisala knjigu, uhvatila sam se kako razmišljam o tome koliko je bilo žena koje su sedele preko puta mene na razgovoru za posao – o onima koje su godinama radile za mene i sa mnom; o ljudima za koje sam radila (neki su bili dobri, a neki ne tako dobri) – razmišljala sam o onome što sam želela da im kažem u to vreme, a nisam mogla jer nije bilo baš „prikladno”. Sada mi se pružila prilika.

Ono što mogu da vam kažem, moj *chère* čitaoče, jeste ono što sam želela da kažem svim tim ženama tokom svih tih godina, bilo da se odnosi na to kako da na najbolji način predstavite sebe budućem poslodavcu, kako da uspostavite ravnotežu između onoga što se od vas traži na „poslu” i u „životu” ili kako da se opustite i uživete čak i onda kada ste pod pritiskom zbog previše posla ili nedostatka vremena. Jedno od ključnih „ženskih pitanja” je kako uspostaviti zdravu ravnotežu između poslovnog života i stvarnog, *životnog* života, što je svakako imperativ koji se nalazi između lične odgovornosti i uživanja i poslovnih izazova, očekivanja i pritisaka koji uvek postoje. Kakva je svrha biti uspešna poslovna žena ako niste srećni i ako vam je lični život u haosu i niste njime zadovoljni?

Neko je rekao da bih ovu knjigu trebalo da nazovem „Francuskinje ne dobijaju otkaz“. Međutim, problem je u tome što one *zaiata* dobijaju otkaz... i ja ne bih mogla da vam dam pravi recept kako da zadržite svoj posao. Pokušala sam da napišem knjigu kakvu bih želela da sam imala kada sam ulazila u poslovni svet i držala je u ruci na svom putu ka uspehu. Ovo nije još jedna poslovna knjiga koja će vam otkriti kako da „uspete“ ili da „nađete posao iza ugla“. Naravno, u njoj ćete pronaći savete kako da idete napred i kako da dobijete unapređenje... ali više od toga, pronaći ćete savet kako da budete srećni i da vodite dobar život čak i onda kada dajete najveći doprinos na svom radnom mestu. Zbog toga se usuđujem da govorim o stilu i odeći i hrani i vinu i zabavljanju i ŽIVOTU u knjizi koja govori o poslu. Mi ne radimo u vakuumu. Naš posao je samo jedan deo našeg celokupnog života.

Želela bih da naglasim da možete da radite pametnije i zdravije od mnogih ljudi i da uberete plodove svoga rada. To je jedan oblik *savoir faire*. Sećam se svog prvog značajnog posla u Njujorku, koji se ticao odnosa sa javnošću. Nisam imala nikakvu obuku ili stvarno iskustvo u tom poslu; bila sam školovana za prevodioca tumača. Nisam ni mislila da sam kvalifikovana za posao PR-a, ali u malim oglasima u *Njujork tajmsu* ovaj posao je opisan kao posao iz snova, tako da sam odmah konkurisala. Ali, to isto je uradilo i tridesetoro drugih. To što sam ja dobila posao izgledalo mi je kao čudo i, kao i mnogi drugi koji započinju nov posao (što je stvarno jedna nova etapa u životu i karijeri), pomalo sam se plašila da nisam dorasla tom izazovu. Pokazalo se da ipak jesam dorasla, pa sam posle tri meseca skupila hrabrost da pitam šefa zašto je baš mene odabrao među svim tim kandidatima

koji su imali više iskustva u poslovima PR-a i bolje karakteristike za taj posao. „Ja čak nisam umela da napišem ni objavu”, rekla sam još uvek se čudeći. „Mirej, svako može da nauči kako se piše objava”, odgovorio je. „Tvoje opšte znanje, entuzijazam i jezičke sposobnosti izdvojili su te od ostalih.” Mi smo takvi kakvi smo, ali sve vreme možemo da učimo nove stvari, vremenom možemo da se razvijamo tako što ćemo da radimo pametno i marljivo i tako što ćemo da shvatimo koji je naš potencijal. Osim toga, drugi (kao što je moj vidoviti šef na primer) mogu u nama da vide potencijal i talenat koje mi, ponekad, sami ne možemo da vidimo.

Zahvaljujući svojim *Francuskinjama* koje su postale bestseleri, naučila sam da, ako podelim svoje iskustvo i obelodanim neke lekcije koje sam i sama naučila, mogu da budem od koristi i da utičem na žene koji su raspoložene da prihvate savet i žele da se pridruže ženama istomišljenicama. Osim toga, mišljenje koje se stiče kada žena sa ženom diskutuje o životu koji je iskusila, kao i o svom pogledu na život jednostavno ne može da bude isto kada se gleda iz muške perspektive. Ovo je nešto što mnogi poslovni ljudi još uvek ne shvataju ili su jednostavno nemoćni da bilo šta urade s tim u vezi. Tokom svoje karijere prevalila sam put od PR-a do člana upravnog odbora kompanija čiji se profit računao u milijardama dolara globalnog kapitala i gde su u 8.30 ujutru zaposleni, sasvim opušteno, pripaljivali svoje cigare – *noblesse oblige* – i satima kasnije bi se dim još uvek dizao, dok su njihove diskusije bile totalno nekvalitetne. Odlično se sećam da sam na jednom sastanku uhvatila šefa odeljenja kako, za vreme sastanka, gleda pornografske slike na svom laptopu. Pošto je primetio da sam videla šta radi, rekao je: „Potrebno mi je ovo ujutru da me

razbudi". (Ovako nešto ne možete da izmislite.) Da li ste primetili da je pisac skoro bilo koje poslovne knjige, bez obzira na to da li su u pitanju saveti kako da se oslonite na vlastitu snagu, ili su u pitanju memoari, biografija ili udžbenik, neko ko nikada nije radio kao sekretarica? Ništa čudno, jer su više od 90 odsto izvršnih direktora i članova raznoraznih odbora muškarci.

Priznajem, ja nisam profesor poslovanja niti savetnik u menadžmentu (moderan izraz je menadžerski terapeut), a nisam ni guru za karijeru. Međutim, ja sam, kako izgleda, jedna sposobna poslovna žena sa trideset godina perspektivne poslovne prakse kako u Americi, tako i internacionalno, i moja uloga kao žene u biznisu je da se razvijam i da dovedem do globalne transformacije tržišta. Osim toga, ja pokušavam da budem neka vrsta hodočasnika koji govori o tome da je kulturna potreba modernog poslovanja i života da funkcionišu kroz dobro izbalansiran i zdrav životni stil.

Ja sam svakako proživela jedan čaroban poslovni život, što ne znači da na mene nisu vrištali od droge zavisni megalomani (dobro, jedan od njih) ili da nisam bila tolerantna prema nekim užasnim kolegama čiji su koeficijenti inteligencije bili na nivou koeficijenata reptila, a koji su, i pored toga, imali veoma izražen ego – ipak, ja sam radila u vremenu kada su žene bile u tranziciji što se tiče biznisa i kusala sam kašu malih, srednjih i velikih poslova kako u privatnom, tako i u javnom sektoru... sve to, uz još mali dodatak vladajuće birokratije (hej, ja sam rođena Francuskinja). Jedna karakteristika moje karijere i jedan od razloga zašto sam sada napisala ovu knjigu, koja će, nadam se, pomoći da se popuni jaz u komunikacijama u čijem su centru žene, jeste i to što ja pišem iz globalne perspektive, gde se vuku tragovi iz tri veka

i iz mnogih zemalja. Kao Francuskinja (i državljanica Amerike) i kao neko ko radi za jednu francusku kompaniju, verujem da u sebi nosim neku vrstu međukulturoloških naočara, koje čoveku pomažu da vidi neke očigledne karakteristike našeg radnog okruženja koje za nas može da bude izgubljeno onda kada se nađemo usred njega. Mi gubimo perspektivu. Kompanija za proizvodnju francuskog šampanjaca u kojoj sam počela da radim 1984. godine tada je još bilo poštovanja dostojno porodično preduzeće koje je vodila grupa aristokrata čija je generacija polako nestajala i koji su koristili ljudske resurse i poslovnu praksu devetnaestog veka. Iako su bili veoma fini ljudi, njihova svest o mestu žene u poslovnom svetu počinjala je i završavala se sa, možda, prvom „modernom” poslovnom ženom – madam Kliko, koja se rodila 1777. i umrla 1866. godine. Ja sam preko noći postala žena sa najvišim rangom u *Vev Kliku* još iz vremena madam Kliko. (Uvek bih osetila zadovoljstvo kada bi me predsednik kompanije, jedan pravi džentlmen sa kojim sam i dalje u kontaktu, grof Alen de Vog, odsutno pozvao ili mi se obratio sa madam Kliko.) Dve brze integracije koje su se kasnije dogodile dovele su do toga da grupa kompanija *Vev Kliko* postane jedna od glavnih komponenti današnjeg *LVMH*, najveće kompanije na svetu za proizvodnju luksuzne robe. Ovo se pokazalo kao promena poslovne kulture ne baš malih razmera, tako da se moj poslovni svet užurbano razvio, od početnog konzorcijuma uspešnih francuskih kompanija koje su zadržale značajnu nezavisnost do današnjeg *LVMH*, globalnog konglomerata dvadeset prvog veka.

Godine 1975. časopis *Tajm* objavio je da ulazimo u „godinu žena”. Rekla bih da su ovo objavili i suviše rano, bar četvrt veka ranije. Naravno, žene kao ja tada su sazrevale sa novim osećanjem

identiteta i shvatanjem da imaju priliku da se pokažu u novim oblastima; međutim, opipljivi rezultati bili su čitavo jedno pokolenje daleko i nisu čekali u kancelariji tu odmah iza ugla ili u nekoj sali gde zaseda upravni odbor. U to vreme, u Americi je manje od deset procenata žena obavljalo poslove advokata ili lekara. Danas se taj broj popeo na skoro 30 odsto i još uvek raste. Žene su i dalje zastupljene sa manje od 20 procenata u Kongresu Sjedinjenih Država. Ipak, prava promena nastala je u nacionalnom i internacionalnom obrazovanju. U poslednje dve dekade u Sjedinjenim Državama daleko veći broj žena starosti od 18 do 24 godine pohađa koledž i one sada čine većinu studenata. U razvijenim zemljama i zemljama u razvoju isto tako, budućnost pripada novoj klasi žena profesionalaca. U nekim delovima sveta, a među njima je i Srednji istok, ćerkama se masovno pruža mogućnost da prvi put steknu više obrazovanje, a i mogućnost građenja karijere u globalnoj ekonomiji postaje otvorena za žene.

Lekcije koje sam naučila odnose se na žene (i muškarce) u ovom periodu globalne tranzicije u biznisu i upravljanju i one su blagovremene i odgovaraju dvadeset prvom veku. Kao što sam često govorila, ja ne želim da živim u prošlosti, već da učim iz prošlosti. Ono što se u ovoj knjizi nalazi je, nadam se, došlo u pravom trenutku i prikladno je upravo ovom vremenu. Ova knjiga, sa svojim ilustracijama, kao suštinu ima ideje. To nije knjiga o meni, iako možda ima neke stare i neke nove ideje koje su sigurno upakovane na jedan novi način. Pokušala sam da odaberem ideje iz više dekada životnog iskustva i da ih pretvorim u jedan originalni *ratauille*, paprikaš, prvi put u takvom obliku, sa dodatkom nekih originalnih sastojaka. Nadam se da volite *rata-*

tuille. (Uzgred, da sam muško, koristila bih sport kao metaforu, a ne kuvanje.)

Ono što bi bilo najidealnije je da razmišljanja koja su ovde prezentirana mogu da stimulišu samoposmatranje i lični razvoj, bez obzira na to da li tek počinjete da gradite karijeru. Ove ideje su širokog spektra, od stila do stresa, pa čak i do bontona i reflektuju stav da je poslovni život sastavni deo života u kojem ima više zadovoljstva nego bola. Ova knjiga nije udžbenik – nećete naučiti pet ključnih stvari koje će vam pomoći da bolje vodite sastanak ili dobiti šest bitnih saveta kako da izađete na kraj sa kolegama preke naravi. Ova knjiga sadrži strateške ideje, vrednosti, iskustva, naučene lekcije, priče, eseje i poneki savet. Ona treba da pomogne ženama (i nekolicini muškaraca, *peut-être*) da obogate svoje znanje, da kažu pravu stvar u pravo vreme i da povećaju svoju moć, ali i da postignu ravnotežu u današnjem poslovnom svetu. *Allons-y!*